

Jarl Hemmers avsked

Dramatisk scen

av Christian Lanciai (2018)

Detta möte har aldrig ägt rum. Det är en spekulatio n i hur det hade kunnat utforma sig om dessa speciella personer av 'den stora generationen' hade träffats och diskuterat sin samtid medan Jarl Hemmer ännu levde och verkade i diktarhemmet i Borgå – han sköt sig på Finlands självständighetsdag 1944, och olyckan som refereras till, som negativt påverkade Jarl Hemmers liv mer än någonting annat, inträffade tio år tidigare under hans första år i diktarhemmet, då litteratören Erik Kihlman med makan Gunnel Lybeck samt konstnärerna Henry och Maria Ericsson efter en sammankomst hos honom med sin bil körde ner i Borgå å och förolyckades – på den tiden var det inte så strängt med krav på rattnykterhet.

De samtalande personerna är mina morföräldrar Carl och Ingeborg Westerberg, deras gode vän och granne Torsten Arlander, deras lika nära vän Lennart Segerstråle, konstnär och grundare av Sandöbolaget, med sin hustru Miu Colliander, hennes småkusin Tito Colliander, historikern (och Ingeborg Westerbergs lärare) Eirik Hornborg samt Jarl Hemmer själv som värd. Mig veterligen umgicks han inte med någon av sina gäster, som alla kände varandra väl – allt är alltså en improviserad fantasi, dock med förankring i verkligheten.

”Vilken skapande konstnär har inte någon gång övervägt självmord?”

Scenen är diktarhemmet i Borgå efter freden och krigsslutet 1944.

Jarl Hjärtligt välkomna till denna lilla informella sammankomst.
Lennart Vad är anledningen?
Jarl Jag bara tänkte vi skulle diskutera diverse saker.
Lennart Du vet att jag bara är intresserad av konst.
Jarl Och religion.
Lennart Förvisso. Men kan du diskutera det?
Jarl Jag kan försöka.
Carl Vilka mera kommer?
Jarl Bara några stycken. Bara intima vänner till oss. Meningen är att vi ska känna oss trygga.
Ingeborg Kan vi göra det med dig som värd?
Jarl Det får vi se.
Torsten Han menar att det blir en senare fråga.
Lennart Nu ska vi inte vara sådana.
(Tito kommer in.)
Jarl Välkommen, Tito. Det var bara du som fattades.
Tito Här är ju hela gräddan av vår kultur församlad.
Jarl Nej, det är bara gamla vänner.
Tito Ja, jag ser det.
Torsten Jag hoppas du inte super oss fulla, som du brukar.
Jarl Det får ni ta ansvar för själva.
Torsten Du menar, att du inte ansvarar för någons nykterhet.
Jarl Ni får hålla till godo med vad huset har. Hur ni sedan förvaltar det kommer an på er själva.
Ingeborg Låt oss inte dröja vid detta ämne.
Jarl Det är inte pinsamt. Jag har kommit över det.
Lennart Kan man göra det?

Jarl Du har rätt, Lennart. Hur mycket distans man än kan få till traumat hänger det ändå alltid kvar. Man kan låta bli att låtsas om det, men påminnelserna upphör aldrig. Desto viktigare blir det då att hålla distansen.

Lennart Och du gör det med spriten.

Jarl Och du gör det med religionen.

Tito Det kommer väl på ett ut egentligen.

Jarl Men se, här kommer vår sista gäst. Välkommen, Eirik. Då kan vi sätta oss till bords.

Eirik Du sade att det bara var gamla vänner. Men här är ju hela Finlands svenska elit.

Tito Överdriv inte, Eirik. Vi är bara fackidioter.

Torsten Tito är modern.

Carl Han är ju yngst av oss, och den enda som är född på 1900-talet.

Jarl Kom nu till bords, mina vänner. Vi har mycket att prata om, och jag är mycket glad att åtminstone ni kunde komma.

Lennart Hade du bjudit fler?

Jarl Minsann, men det blir ju alltid någon som får förhinder.

Ingeborg Vi får försöka kompensera dem.

Torsten Vad bjuder du på? Jag ser att snapsen åtminstone inte saknas.

Jarl Bara sill och potatis, och något till efteråt.

Eirik Han menar att vi är här för att prata och inte för att äta.

Torsten Jag tycker att det verkar som att det bara är marskalken som fattas.

Jarl Han är säkert med oss i andanom. Han är ju alltid med överallt i hela Finland.

Ingeborg Därför har vi överlevt.

Carl Men det satt trångt.

Tito Det ska gudarna veta.

Lennart Har du blivit religiös på gamla dar, Jarl?

Carl Säg inte gamla dar, Lennart. Han är ju jämnårig med oss.

Lennart Nej, han är ett år yngre.

Carl Än dig men inte än mig.

Torsten Bråka inte nu, pojkar, för unga pojkar är vi så länge vi ännu inte nått fram till den senila pojkåldern.

Eirik Vänta bara. Den kommer.

Lennart Säger du som är äldst och har det klaraste huvudet.

Carl Seglar man bara tillräckligt som ung så håller man huvudet kallt hela livet. Åtminstone Eirik och jag och Ingeborg har seglat ordentligt.

Tito Skryt lagom. Man kan resa ordentligt och lära sig hålla sig nykter genom livet utan att segla.

Lennart Ska du säga som prisade nazisterna.

Tito Det var då det.

Miu Börja inte bråka nu, ungdomar. Det är för tidigt. Ni har inte ens börjat med snapsarna ännu.

Torsten Det är aldrig för tidigt.

Lennart Men hur var det nu med religionen, Jarl?

Jarl Det var det jag hade tänkt fråga Tito om. Jag behöver vägledning.

Ingeborg Det behöver vi alla.

Lennart Jag vill veta var Jarl står.

Jarl Jag står ingenstans. Jag tvivlar. Och jag förbehåller mig rätten att tvivla på allt. Men ni båda, Tito och Lennart, har en bergfast tro som ingenting kan rucka och som en agnostiker skulle kalla fanatisk. Ändå har ni inte samma tro.

Lennart Vad är skillnaden?

Jarl Menar du att det inte är någon skillnad?

Lennart Grunden är den samma. Jesus Kristus är huvudsaken.

Jarl Visserligen, men i vår tid är han nästan reducerad till en ren formalitet för att inte säga formel eller formalism. Ingen vet ju vad Jesus egentligen menade.

Tito Förklara vad du menar.

Jarl Hans pacifistiska och nästan anarkistiska kärleksförkunnelse kom bort när kyrkan blev politik.

Tito Det ligger något i det.

Jarl Men Lennart vill reformera världen nästan som en ny Luther.

Lennart Världen står i skriande behov av moralisk upprustning. Det kan inte hjälpas.

Jarl Men denna moraliska upprustning vänder sig särskilt mot kommunismen och är därmed politisk.

Lennart Kommunismen är världens största världsliga onda, nu när nazismen går under. Det tror jag Tito håller med mig om.

Tito Jag tar ingen ställning politiskt. Jag håller mig till min ortodoxa tro som bara sysslar med medmännisklighet och meditation. Den sannaste religionen söker bara sig själv. Den förkunnar inte och propagerar inte och missionerar inte.

Torsten Det verkar ju ganska förnuftigt.

Lennart Ändå var du nästan en nazist, Tito.

Tito Jag såg miraklet som Hitler åstadkom. Jag såg hur han vände Tyskland från självdestruktiv undergång i ständigt förvärrad mardrömsmisär till en realiserad triumferande framgångsutopi.

Torsten Du menar att han lyckades vända på steken.

Tito Ja, det gjorde han faktiskt. Ingen kunde förutse baksidan.

Lennart Du menar upprustningen, upphetsningen av hela folket och det blint orimliga judehatet.

Tito När man följer med ett stort skådespel kan man aldrig se bakom kulisserna.

Eirik Ingen kunde förutse det, men ändå fanns det de som gjorde det.

Torsten Du menar du själv och Churchill.

Eirik Och Mannerheim. Kanske även Svinhufvud.

Lennart Svinhufvud stödde ju Lapporörelsen.

Eirik Ja. Det var som ett förspel till hela utvecklingen i Tyskland. De flesta stödde Lapporörelsen. Den vände sig mot kommunismen och ville göra upp med Sovjetunionens infiltrerande av landet. Men så fort den gick för långt var Svinhufvud den förste som tog avstånd från den.

Torsten Det gjorde dock ingen i Tyskland.

Lennart Nej, Hitler lurade dem alla, med några få undantag, först och främst präster. De predikade mot honom så länge nazismen regerade och skördade ett antal oskyldiga martyrer.

Torsten Det är över nu. Tyskland är fallet och kan aldrig resa sig mera. Krigsslutet är bara en tidsfråga, och vi har klarat oss ifrån det.

Tito Inte utan att förblöda.

Torsten Men vi har överlevt. Det är det som räknas.

Jarl Vi talade om det tidigare. Ärren sitter kvar och fortsätter att blöda som obotliga trauman.

Torsten Är det därför du har kallat oss samman, för att diskutera de bestående skadorna av kriget?

Jarl Vi kommer inte undan dem. Vi måste ventileras och bearbeta dem. Det är det enda som kan lindra dem.

Lennart Menar du att de kan lindras?

Jarl De måste kunna lindras. Hur kan vi annars leva vidare?

Lennart Du om någon har väl den svåra vägen lärt dig leva vidare med obotliga trauman. Det är väl bara något man måste leva vidare med, vare sig man vill eller kan eller inte.

Jarl Frågan är om man kan det, om de blir för outhärdliga.

Eirik Nu kommer vi in på väl känsliga ämnen för en vänskaplig sammankomst, som väl mera borde betona trivsel och samvaro än dystra minnen.

Torsten Du som politiker borde väl om någon ha kunnat råda bot på krigets bestående politiska sår.

Eirik Jag vet bara att vi kommer att få leva med dem i många år.

Jarl Om de någonsin ens kan ärras.

Lennart Om man bara kan inse sina egna misstag och ta på sig ansvaret för dem kan man åtminstone gå ett steg vidare.

Jarl Det är det som är det svåra. Vi begick alltför svåra misstag i de båda krigen för att någonsin kunna komma över dem.

Carl Menar du att de hade kunnat undvikas?

Jarl Kunde de ha undvikits, Eirik?

Eirik Naturligtvis kunde de ha undvikits. Alla krig kan undvikas och bör undvikas. Även det första världskriget hade kunnat undvikas. Problemet där var att de högsta ansvariga inte ville undvika det. Problemet med vinterkriget var att Stalin tvingade det på oss – det var faktiskt bara Stalin som ville det i sovjetimperialistiska syften. En svårare fråga är om fortsättningskriget hade kunnat undvikas.

Carl Hade inbördeskriget kunnat undvikas?

Eirik Naturligtvis, men där var problemet att de röda tvingade det på oss. Vi hade att välja mellan att försvara demokratin eller se den uppslukas av kommunisterna.

Carl Vi hade inget val. Vi måste välja vad som var rätt.

Jarl Men fortsättningskriget? Vem började det egentligen? Var det verkligen ryssarna? Eller var det tyskarna, som tvingade oss delta i deras strategi?

Eirik Faktum är att det var ryssarna som inledde det genom flyganfall, vilket inte gav oss något val. Sedan kan man diskutera om ryssarna gjorde det för att förekomma tyskarna och hindra att de utnyttjade Finland i sin strategi. Hur som helst, vi själva var oskyldiga till både vinterkriget och fortsättningskriget, och jag tror inte att vi hade kunnat undvika dem ens genom eftergifter mot Stalin. Han ville helt enkelt ha Finland, och vi hade inget annat val än att se till att han inte fick det. En svårare fråga är om vi hade kunnat undvika få hela världen emot oss genom tvångsförbundet med Tyskland. Jag anser att möjligheten fanns att vi hade kunnat undvika de allierades krigsförklaringar om vi hade gjort halt vid den gamla gränsen och inte gått vidare in i Fjärrkarelen.

Jarl Där har vi den springande punkten. Varför gjorde vi inte halt?

Eirik Det var bara Svenska Folkpartiet som anförde nödvändigheten att göra halt vid den gamla gränsens uppnående i Riksdagen. Alla de andra partierna var emot och röstade ner oss. Vi hade ingen chans.

Carl Enligt min granne och gode vän general Lennart Grandell, som tyvärr inte kunde vara med oss idag, ansåg Mannerheim att han inte hade något val än att befästa ställningar inne i Fjärrkarelen för att skaffa oss så goda marginaler som möjligt inför ryssarnas stundande anfall. Han visste att Stalin aldrig skulle uppge planerna på Finland och att allt vad Stalin behövde var tid. Han visste att Hitlers ryska strategi var dödfödd, då östfrontens ständiga spridning var ohållbar i längden. Han såg det redan 1942. Mannerheims fortsättningskrig var ett defensivt krig, och han fick rätt intill slutet. Bara han hade kunnat skaffa oss den slutgiltiga freden.

Torsten Men till vilket pris!

Lennart Vi förblödde men överlevde.

Jarl Vad menar du, Eirik, hade vi klarat oss bättre om den ryska revolutionen aldrig ägt rum och vi förblivit under tsarväldet, när de började förtrycka och russifiera oss på allvar?

Eirik Naturligtvis hade världen mått bättre om det första världskriget aldrig brutit ut, som gav upphov till det andra. De stora imperierna, främst det ryska, tyska och österrikiska, hade inte behövt krakelera så våldsamt i sådana traumatiska paroxysmer som det blev genom världskriget, deras demokratiseringsprocesser hade redan satt i gång, till och tsaren hade satt i gång reformer och satt stopp för Finlands russifiering efter 1905, naturligtvis var båda världskrigen fullständigt onödiga, och jag tror att Finland ändå brutit sig loss även från tsarväldet. Det var ju på så god väg, vi förlorade trots allt aldrig vår autonomi, russifieringen under Bobrikov var bara ett misslyckat experiment som aborterade, men det är utan betydelse hur det hade gått

om vi sluppit krigen, för tyvärr är faktum att vi inte slapp dem, och nu måste vi leva vidare med dem och deras konsekvenser.

Jarl Hur tror du det kommer att gå med vår svenskhet i Finland?

Carl Bra fråga, Jarl. Den har aldrig upphört att bli mera utsatt ända sedan självständigheten.

Eirik Ja, den är utsatt, det har den varit ända sedan 1809, ja, ända sedan Carl XII svek Finland och lämnade det öppet åt den ryska terrorn, men dess utsatthet är samtidigt dess segaste styrka, då alla prövningar egentligen endast stärkt och eggat oss.

Jarl Men vi har ständigt minskat både numerärt och procentuellt.

Eirik Inte numerärt. Den största katastrofen för finlandssvenskheten var när hundratals tusen i seklets början förfinskade sig och gav sig själva finska namn, i ett slags kollektivt etniskt självmordsförsök, som om vi någonsin kunde bli finnar.

Jarl Ursäkta mig, men Runeberg själv menade sig aldrig vara något annat än finne. Finlandssvenskheten är ett senare påfund.

Eirik Ja, begreppet tillkom genom Axel Olof Freudenthals insatser för svenskhetens bevarande i Finland som motvikt till Snellmans fanatism i förfinskningens riktning och nästan som en nödvändighet för att skydda oss just mot denna. Runeberg behövde aldrig kalla sig något annat än finne då finnens delaktighet i svenskheten ännu var en självklarhet åtminstone kulturellt.

Torsten Tillbaka till frågan. Hur skall det gå för oss finlandssvenskar?

Eirik Vi får helt enkelt göra som vi alltid har gjort sedan mer än tusen år tillbaka, överleva och fortsätta överleva, hur få vi än blir, och hur svår världen än blir. Att kämpa mot en övermakt är trots allt mera hedervärdt och heroiskt än för en övermakt att förtrycka en minoritet. Om en minoritet, som judarna under Hitlers Tyskland, förtrycks och hotas av undergång och inte kan få någon rättvisa i sitt motstånd, så står trots allt ändå den gudomliga rättvisan på deras sida, och det är alltid den som slutgiltigt segrar.

Lennart Hör, hör!

Jarl Då kommer vi in på andra intressanta spörsmål. Vad har du att säga om det, Tito? Var tyskarnas förtryck av judarna på något sätt berättigat, eller var det enbart blindgalet vansinne från början till slut?

Tito Vi ser hur det har gått, och Eirik har redan svarat på frågan. Den gudomliga rättvisan segrar trots allt, och nu får Hitlers Tyskland bita i gräset, och deras universella bestraffning blir fruktansvärd och mycket värre än vad vi orättvist måste utstå genom Stalins terror. Jag vet vad du menar. Jag prisade Hitler och hans pånyttfödelse av Tyskland ur ruinerna efter det förkrossande förnedrande tjugotalet, och det goda han trots allt åstadkom för sitt land kommer nog inte att glömmas det heller, även om just nu hans brott mot mänskligheten genom det andra världskriget väger Tyskland tyngst i fatet. Jag är beredd att försvara Hitlers konstruktiva kapitel hur litet jag än kan sympatisera med hans anstiftan av det andra världskriget och hans blinda hat och förföljelse mot judarna.

Jarl Var han då galen i sitt hat mot judarna?

Tito Ja, det måste man nog säga att han var. Därmed var han självdestruktiv, och det kan aldrig kallas sunt. Genom sitt hat mot judarna, som han förkunnade redan genom sin arga bok 1925, fick han hela världsjudendomen emot sig, som ju faktiskt förklarade Tyskland krig redan så fort han tog makten 1933. Därmed var det kört för honom och för Tyskland.

Lennart Menar du att världsjudendomen har rätt?

Tito Det handlar inte om vad som är rätt i detta fall. Faktum är att de flesta banker i världen är judiska, och det är bankerna som behärskar världen. Det var helt enkelt dumt att göra dem till sin nations fiende.

Torsten Tito grundar sina hypoteser på sin egen föreställningsvärld, som vi vanliga dödliga nog inte rätt kan se de fulla dimensionerna av.

Jarl Men mina vänner, vi är ju här inte bara för att debattera utan först och främst för att vara tillsammans.

Ingeborg Men det är vi ju.

Miu Jag älskar att höra vuxna barn gräla.

Jarl Men ni äter dåligt, ni låter sillen ligga kvar, och era snapsar har ni knappast ens rört.

Carl Då är det väl hög tid nu då.

Torsten Vi har druckit så litet mycket av hänsyn till dig, Jarl, som vi faktiskt i åratal varit orolig för på grund av din ständigt tilltagande alkoholkonsumtion.

Jarl Ni oroar er i onödan.

Torsten Men vi känner ju till anledningen och förstår den och är oroliga därför.

Jarl Inget att oro sig för. Det blir svårare att överleva kriget.

Lennart Har du någonsin känt någon skuld för vad som hände?

Jarl Skämtar du? Jag om någon var ju skyldig!

Lennart Det var därför jag ställde frågan, för du om någon var oskyldig.

Jarl Det var min sprit de drack, det var mitt kalas de lämnade, jag var ansvarig för deras välfärd, och om det blev deras ofärd var det helt och hållet mitt fel.

Lennart Så känner du bara för att du överlevde. Du är något av en självplågare, Jarl, precis som Leo Tolstoj, som du förläst dig för mycket på, som nästan njöt av att plåga sig genom hela sitt senare liv för alla samvetskval han kände för egentligen ingenting annat än att han hade levt och haft roligt.

Jarl Tolstoj var sin tids ledande världssamvete, alla lyssnade till honom, hela världen läste honom, och han kände ansvar där för. På samma sätt känner jag ansvar för mitt liv som människa och måste ta ansvar om vänner jag älskar råkar illa ut genom min försorg.

Lennart Det var en olyckshändelse. Ingenting annat.

Jarl Var då också krigen olyckshändelser? Var ingen ansvarig för det första världskriget, då ingen kunde stoppa det? Var ingen ansvarig för det andra världskriget utom Hitler, då ingen kunde stoppa honom? Var det inte i själva verket Stalin som var ansvarig där för, då han redan 1936 planerade överta hela Östeuropa och östra Tyskland och då Hitler kände till hans planer och därför gjorde allt för att

förekomma honom, liksom Mannerheim organiserade Finlands försvar i Fjärrkarelen för att i det längsta avvärja Stalins slutliga våldtäkt på Finland? Men Stalin var samvetslös och struntade i sitt ansvar utom för sin egen terrordiktatur. Därför måste andra ta ansvar i stället, och det tyngsta ansvaret har alltid vilat på de mest inkännande krafterna, som de överkänsliga Dostojevskij och Tolstoj och som andra diktare som genom sin överkänslighet måste fara illa av världen, som Karin Boye, Virginia Woolf och andra självmördare som Stefan Zweig.

Tito Varför nämner du Stefan Zweig?

Jarl Är han inte aktuellare än någonsin just genom sitt självmord? Tog inte han just genom sitt självmord ansvar mer än någon annan?

Tito Bara för att han inte ville vara med längre?

Jarl I honom är hela det närvarande historiska dilemmat komprimerat i ett nötskal. Ingen har analyserat historien bättre än han. Ingen stod närmare Leo Tolstoj och hans världssamvetsömhet än han.

Tito Vill du påstå att det fanns andra anledningar till hans självmord än dem han själv förklarade?

Jarl Det kan vi aldrig få klarhet i, men faktum är att han tog temperaturen på världen och ställde en sådan diagnos att han fann det lönlöst och meningslöst att fortsätta leva med en sådan patient. Han såg hur hans egen värld gick i kras, den värld av säkerhet som föregick det första världskriget, och han såg vilken mardrömsvärld som tog dess plats genom framför allt en universell våldtäkt, överkörning och vulgarisering av kulturen. Inte konstigt att Sibelius slutade komponera när han såg den seriösa musiken våldtas och köras över av atonal musik, jazz och skvalmusik.

Torsten Så du vill ansluta dig själv och Sibelius till martyrerna som Karin Boye, Virginia Woolf och Stefan Zweig?

Lennart Faktum är att ingen diktare har hånats i Finland så som Jarl Hemmer av just modernisterna, som framhåller dada och poesi utan form, rim och reson som bättre än all kvalificerad reguljär poesi i världen.

Tito Så ni förkastar Edith Södergran och Elmer Diktonius?

Jarl Jag förkastar dem inte. Däremot har jag svårt för Gunnar Björling.

Torsten Vem har inte det?

Eirik Ärligt talat, är inte Edit Södergran något överreklamerad just för att hon dog så ung som martyr i sin lungtuberkulos?

Tito Jag har alltid undrat varför hon måste få framstå som en så skinande ängel medan Guss Mattsson aldrig höjts till skyarna på samma sätt, fastän han var mera lysande som prosaist än hon som poet.

Jarl Diktare kan aldrig jämföras med varandra. De står alla för sig och för sin egen egenart.

Tito Men du är den enda som visat dig kunna föra traditionerna från Runeberg och Topelius vidare. Därför har du fått diktarhuset. Ingen kan bestrida din position som deras arvtagare.

Jarl Tack, Tito, men ibland har jag undrat om inte just min framgång och diktarhemmet blev min olycka. Hade jag aldrig fått diktarhemmet hade den stora olyckan för tio år sedan aldrig ägt rum.

Tito Det vet du inte.

Jarl Jo, det vet jag. Den olyckan med fyra av vår kulturs och litteraturs främsta representanters undergång var en sorts bestraffning och nemesis för min framgång och lycka.

Tito Se det inte så. Det var ju bara en olycka.

Jarl De hade sprit i sig, och det var min sprit.

Lennart Det var ändå bara en olycka. Det kommer du aldrig att komma ifrån. Du måste försöka se det sakligt.

Jarl Omöjligt. Det gick och satte sig för djupt. Det har varit svårare att leva med än både inbördeskriget och våra båda andra krig.

Torsten Jag tror det är dags för mera snaps.

Jarl Det tror jag också. Hyfsa era glas, för nu skall de fyllas på. (*Han höjer flaskan, och de flesta hyfsar sina glas. Han fyller på dem alla.*)

Det är därför jag har bjudit er hit, för att för säkerhets skull hålla en sorts avskedsfest för alla eventualitetens skull, för vi vet inte när vi ses igen.

Carl Kriget är över, Jarl. Mannerheim gav oss freden. Har du glömt det?

Jarl Jag har aldrig glömt något men skulle helst vilja glömma allt.

Ingeborg Jag tror det börjar bli dags för oss att gå, Carl.

Carl Redan?

Ingeborg Jag tror det börjar bli lämpligt.

Carl Varför det?

Lennart Vi är inte färdiga ännu. Jarl, vi har ännu en del saker att diskutera. Dina spekulationer i självmord oroar mig.

Jarl De är bara naturliga.

Lennart Är de personliga?

Jarl Vilken skapande konstnär har inte någon gång i sitt liv sett självmord som den enda möjliga utvägen ur en oacceptabel livssituation?

Lennart Men jag är nästan säker på att alla som tog det desperata steget ångrade det efteråt.

Jarl Du tror alltså på det eviga livet?

Lennart Som kristen är jag säker på det. Det borde du också vara. Om man en gång är säker på den saken vet man att självmord är fullkomligt meningslöst.

Jarl Även som en flykt ur ett meningslöst liv? Kan inte en flykt ur en oacceptabel livssituation vara meningsfull? Man kanske beger sig till något bättre? Jag tänker främst på Runar Schildt. Han var bara 36 år gammal när han valde att avsluta sitt liv fastän han hade familj och allt, men han var så djupt deprimerad att han inte kunde skriva längre, och författandet var allt för honom. Kan man inte längre arbeta kan man inte längre leva.

Lennart Tänker du på samma sätt?

Jarl Nej, jag tänker på helt andra saker, och jag förstår alla dem som finner ett liv i Finland fullständigt meningslöst efter vad vi har gått igenom under kriget och under det förra inbördeskriget. Vi kommer inte ifrån att Finland blivit våldtaget av Sovjetunionen genom hänsynslös ogrundad och orättvis sovjetisk imperialism. Vi kommer att nödgas på knäna i kanske minst ett decennium, som tyskarna efter första världskriget, om vi alls någonsin mera blir fria från Sovjetunionens påtvingade ok. Ja, vi slogs för Finlands frihet och bärgade den i någon mån, men vad blev priset? Mer än vi någonsin kan betala, i form av åttiofemtusen förlorade liv och kanske ännu fler förstörda liv. Vad kommer det att bli av alla våra stackars hjältesoldater, som stred så tappert vid Suomussalmi och i Lagus bataljon? De kommer aldrig att bli normala människor mer. De kommer att gripa till spriten och vandra omkring tills de dör som levande vrak och bara leva på sina krigsminnen. Alla våra tappreste hjältar är förstörda för livet, och i jämförelse därmed är alla de stupade lyckliga som kom billigt undan med sitt människovärde i behåll. Detta är problemet. Finland är våldtaget, och inte ens vi kan någonsin ge Finlands oskuld tillbaka, medan ryssarna kommer att fortsätta plåga henne så länge Sovjetunionen finns.

Carl Ja, det är ett dilemma, men försök att inte bara betrakta tragedin, Jarl. Det finns ändå ljuspunkter i livet. Här sitter vi som gamla vänner sedan barndomen och har trevligt tillsammans och delar gamla minnen, och Lennart här har grundat ett helt bolag för främjandet av vårt fria liv ute i skärgårdens vilda natur och gränslösa skönhet för våra familjers fromma, och vad är härligare i livet än att kunna fara ut och segla? Där har du all livets härlighet och skönhet och frihet och allt som är värt att leva för sin familj för.

Lennart Du har alldeles rätt, Carl. Livet finns alltid bevarat och går vidare och utvecklas i naturen, vart vi alltid måste söka oss för pånyttfödelse och förkovran. Det borde Jarl inse, men han grubblar för mycket.

Torsten Instämmer.

Jarl Tack för ert stöd, men även om naturen och skärgården alltid finns så kommer vi inte ifrån verkligheten och den politiska situationen.

Eirik Finland kan klara sig. Även om vi har gått igenom en våldtäkt så har vi överlevt och kan vi återhämta oss. Vi kan ju ändå arbeta, som tyskarna kunde efter det förra världskriget. Framför allt har vi räddat vår demokrati. Den har ryssarna inte kommit åt hur de än har försökt, och det tror jag att alltid kommer att förbli något för ryssarna att avundas oss för. Det är inte vi som är beklagansvärda utan ryssarna, som måste fortsätta leva under Stalin. Deras våldtäkt har inte lyckats. Den har bara drabbat dem själva genom vad kriget har kostat dem. De skulle aldrig ha gått med på att dela på Polen med Tyskland, vilket gav Tyskland tillträde till den ryska gränsen.

Tito Det är sant, att ryssarna har betalat ett högre pris än några andra för detta krig.

Eirik Vad tror du, Tito? Vem är den större förloraren? Tyskland eller Ryssland? Bara Stalingradslaget kostade ju ryssar och tyskar en miljon man. Tyskland blir av med sin diktatur, men det blir inte Ryssland.

Tito Om Tyskland bara blir av med sin diktatur tror jag det kan resa sig på nytt efter kriget som en äntligen kvalificerad demokrati, men det tror jag aldrig att ryssarna kan göra. De kommer att få svårt att bli av med sin diktatur, som de faktiskt alltid har lidit under.

Eirik De försökte verkligen demokratisera sig under Kerenskij genom februarirevolutionen 1917.

Tito Ja, det var ett tappert försök, som tyvärr omintetgjordes av kommunisterna, men genom att det alls försöktes finns det hopp, och det kan komma nya tillfällen, men jag tror de ligger långt in i framtiden.

Lennart Tror du det finns hopp under vår livstid?

Tito Jag tror det finns hopp för Finland att kunna resa sig ur Sovjetunionens beroende, men jag tror inte ryssarna blir av med sin kommunistiska diktatur under vår livstid.

Carl Den som lever får se.

Tito Det finns åtminstone hopp för våra barn.

Lennart Där hör du, Jarl. Det finns åtminstone hopp för våra barn. Jag har förlorat båda mina söner men tror ändå på hoppet för mina barn. Det borde du också göra. Det är vad vi har att leva för, och det är det vår plikt att göra.

Carl Så sant, så sant.

Jarl Tack för att ni kom, och jag är glad att vi kunde diskutera dessa svåra saker så öppenjärtligt med varandra. Nu måste vi skåla och tömma våra bägare. Vi har ju snaps kvar.

Torsten Och ingen av oss kör. Du tänker väl aldrig skaffa dig bil, Calle?

Carl Aldrig i livet.

Torsten Så vi har ingen möjlighet ens att köra i diket härifrån. Du kan vara lugn, Jarl. Låt oss tömma våra snapsar.

Jarl Det börjar bli på tiden.

Ingeborg Sen måste vi nog gå hem, Carl.

Miu Vad du har bråttom, Ingeborg. Vill du fara ut och segla?

Ingeborg Gärna det, men inte idag. Vi måste hem och sova först.

Jarl Sova kan ni göra i morgon. Det är ju söndag.

Torsten Absolut.

Jarl Skål då, mina vänner, och tack för att ni kom, och för er outslitliga vänskap.

Carl Det är det vänskap är till för.

Lennart Absolut.

Jarl Skål! *(höjer glaset, och de skålar alla hjärtligt med varandra. Festen fortsätter.)*

Göteborg 30 juni 2018.